

Процесуальні помилки у клопотаннях про призначення судової експертизи в адміністративному судочинстві

Віктор Олійник,

кандидат юридичних наук, суддя Дніпропетровського окружного адміністративного суду, місто Дніпро, Україна,

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2576-0722>,

ovm968@ukr.net

Анотація. Визначено типові помилки у клопотаннях про призначення судової експертизи в адміністративних справах, показано їх вплив на доказування у суді, та подано поради щодо мотивування, питань і матеріалів для сторін і суду.

Ключові слова: експертиза, клопотання, адмінсудочинство, докази.

Victor Olynyk,

Procedural Errors in Motions for the Appointment of a Forensic Examination in Administrative Proceedings

Abstract. Typical errors in motions for the appointment of a forensic examination in administrative cases are identified, their impact on evidentiary assessment by the court is demonstrated, and practical recommendations on substantiation, the formulation of questions, and the preparation of materials for both parties and the court are provided.

Keywords: forensic examination, motion, administrative proceedings, evidence.

Питання призначення судової експертизи в адміністративному судочинстві у практичній площині майже ніколи не є нейтральним технічним кроком. Воно завжди пов'язане з доказовою стратегією, з визначенням того, який саме факт є критичним для вирішення спору по суті та чи справді без спеціальних знань цей факт неможливо встановити іншими доказами. Суд оцінює клопотання прагматично, чи веде експертиза до встановлення конкретної юридично значущої обставини, чи заявник фактично намагається отримати підтвердження власної позиції, компенсувати прогалини доказування або створити процесуальну паузу. Такий підхід впливає з процесуальної моделі, відповідно до якої експертиза застосовується лише за наявності потреби у спеціальних знаннях, а питання права не можуть становити предмет висновку експерта, що прямо дисциплінує як зміст клопотання, так і межі допустимих питань [1].

Найпоширеніша процесуальна помилка полягає у тому, що клопотання не прив'язує експертизу до одного чітко визначеного факту, який входить до предмета доказування, і не доводить неможливість встановлення цього факту без спеціальних знань. У податкових спорах це часто виглядає як прохання перевірити правильність нарахувань загалом, хоча суду потрібні конкретні перевірювані елементи, арифметика, методика розрахунку, вихідні

дані, зіставлення первинних документів. У земельних та містобудівних спорах типовою є ситуація, коли сторона просить експерта встановити законність рішення органу влади або відповідність документа вимогам закону, хоча суд потребує фактичних параметрів, площ, меж, технічних характеристик, обсягів робіт, а не юридичної кваліфікації. Після цього виникає друга помилка, клопотання перетворюється на набір формулювань без процесуальної придатності до виконання, оскільки не визначено об'єкт дослідження, не окреслено перелік матеріалів, не пояснено, які документи вже є у справі, які потрібно витребувати і чому без конкретних вихідних даних експерт не зможе дати повноцінну відповідь. У практиці саме ця прогалина запускає ланцюг затягування, суд призначає експертизу, експертна установа запитує додаткові матеріали, сторони витрачають час на витребування і уточнення, а отриманий висновок інколи виявляється обмеженим через неповноту даних. Прикладні вимоги до підготовки матеріалів, логіки постановки питань і забезпечення придатності експертного дослідження деталізовано у профільній інструкції та науково методичних рекомендаціях Міністерства юстиції України, і їх врахування фактично є умовою того, щоб експертиза не стала формальністю [2].

Третій практичний вузол помилок стосується процесуального часу та вибору механізму використання спеціальних знань.

Сторони нерідко подають клопотання про експертизу запізно, вже після того, як суд бачить достатність наявних доказів, або після того, як процесуальна ситуація змінилася не на користь заявника. У таких випадках суд обґрунтовано ставить питання не лише про потребу в експертизі, а й про її реальну процесуальну роль, і клопотання виглядає як спроба перебудувати справу через додатковий доказовий крок. Додатково виникає змішування двох моделей, або експертиза, призначена судом, або висновок експерта, отриманий на замовлення учасника справи. З практичного погляду друга модель інколи ефективніша за часом, але вона вимагає дисципліни щодо строків подання доказів і пояснення причин, якщо подання відбувається пізніше. У фаховій літературі підкреслюється, що доказова вага експертного висновку в адміністративному процесі залежить не лише від його змістовної якості, а й від процесуального контексту, зокрема від своєчасності появи такого доказу у справі [3, С. 95–105].

Окремо в практиці системно недооцінюється витратний аспект експертизи. Сторона часто концентрується на тому, щоб отримати ухвалу про призначення експертизи, але не формує з самого початку послідовну позицію щодо необхідності витрат, їх зв'язку із захистом права та перспектив компенсації. Це створює ризик, що навіть корисний для справи висновок не дасть повного процесуального результату у частині судових витрат. Велика Палата Верховного Суду виходить з того, що витрати на експертів і проведення експертизи належать до судових витрат, а висновок експерта може бути підготовлений як за ухвалою суду, так і на замовлення учасника справи, що робить витратне планування обов'язковим елементом доказової стратегії, а не другорядним питанням [4]. Додатковим практичним орієнтиром є підхід Верховного Суду, згідно з яким компенсація витрат на експертизу не зводиться лише до випадків, коли експертиза призначена і проведена після відкриття провадження, отже у ситуаціях, коли висновок отримано до звернення до суду і він реально використаний у доказуванні, витрати можуть бути предметом відшкодування за умови належного документального підтвердження і обґрунтування необхідності [5].

Виходячи з вищенаведеного доцільно зафіксувати практичні правила, які роблять клопотання про призначення експертизи реально робочим інструментом. По-перше, клопотання має бути побудоване навколо одного ключового факту, який є вирішальним для спору, і цей факт потрібно назвати прямо. По-друге, необхідно показати, що факт

неможливо встановити іншими доказами, пояснивши це через суперечність документів, потребу у спеціальній методиці перевірки, розрахунках або вимірюваннях. По-третє, питання до експерта мають бути фактичними, конкретними і перевірюваними, без формулювань про законність, правомірність чи відповідність нормам права. По-четверте, клопотання повинно містити процесуальну готовність до виконання, тобто перелік об'єктів і матеріалів, спосіб їх надання експерту або обґрунтовану потребу у витребуванні, а також пояснення, чому саме цей набір матеріалів є достатнім. По-п'яте, сторона має завчасно обрати модель використання спеціальних знань, або судове призначення експертизи, або подання власного експертного висновку, і діяти своєчасно, не перетворюючи експертизу на спосіб компенсувати пропущені процесуальні дії. По-шосте, витратний аспект необхідно закладати одразу, документувати витрати, доводити їх необхідність і зв'язок із захистом права, щоб експертиза приносила результат не лише у доказуванні, а й у фінальному питанні компенсації судових витрат.

Перелік джерел посилання

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України; Закон від 06.07.2005 № 2747-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15>
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0705-98>
3. Халюзов Є. Експертний висновок в адміністративному судочинстві. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2025. № 2, випуск 139. С. 95–105. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2025\(139\)08](https://doi.org/10.31617/3.2025(139)08)
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22.11.2023 у справі № 712/4126/22 // Protocol.ua. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_vp_vs_vid_22_11_2023_roku_u_spravi_712_4126_22_17
5. Відшкодування витрат за проведення експертизи не обмежується випадком її призначення та проведення після відкриття провадження у справі : новина від 09.01.2024 // Верховний Суд, пресцентр. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1537587/>

Наукове видання

**Актуальні питання
експертного забезпечення правосуддя
у справах адміністративної юрисдикції:
сучасний стан та перспективи розвитку**

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції

(Харків — Київ, 25 лютого 2026 року)

Відповідальний за випуск О. О. Свідерський

Редактор: І. В. Копитіна

Верстальник В. В. Лотоцький

Дизайнер обкладинки О. І. Чала

Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»,
вул. Золочівська, 8-А, м. Харків, 61177, Україна
Тел. +38 (057) 372-12-20

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 7420 від 09.08.2021 р.

Підписано до друку 17.02.2026 р. Формат 84 × 108/16.
Папір офсет. Гарнітура Calibri. Друк цифр. Ум. друк. арк. 16,38.
Зам. № _____. Наклад 60 прим.

Виготовлено у друкарні ТОВ «Промарт»
Тел.: (057) 717-28-80